

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ
КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т. Г ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ
ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
імені О.М.ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

**Кафедра педагогіки і методики викладання історії та суспільних
дисциплін**

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА

Навчально-методичний посібник

для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 014.03

«Середня освіта. Історія та громадянська освіта»

ЧЕРНІГІВ

2024

УДК УДК 378. 091. 12. [011. 3]

К 90

Кулик І.О.

К 90 Музейна педагогіка: навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 014.03 «Середня освіта. Історія та громадянська освіта». Чернігів : Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2024. 65 с.

Рецензенти:

Янченко Т. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

Зайченко Н. І., доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

Рекомендовано до друку кафедрою педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Інституту історії та соціогуманітарних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені

Т. Г. Шевченка, протокол № 1 від 30. 08. 2024 р.

© Кулик І.О., 2024

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах реформування української системи освіти постає питання щодо нових підходів організації освітньої діяльності. Сучасний вчитель постійно шукає інноваційні шляхи й способи для стимулювання в учнів інтересу до навчання. Музейна педагогіка має важливе значення в системі освіти та сприяє всебічному розвитку здобувача освіти, формуванню громадянської компетентності, критичного мислення, вихованню поваги до національних цінностей.

Навчальна дисципліна «Музейна педагогіка» охоплює коло теоретичних і практичних питань щодо організації освітнього процесу в музейному просторі.

Метою викладання навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» є формування у здобувачів освіти компетентностей, необхідних для забезпечення ефективної педагогічної діяльності в умовах музейного простору.

Завдання навчальної дисципліни: засвоєння здобувачами освіти інтегрованої системи знань щодо процесу виникнення, становлення і розвитку музейної педагогіки як науки; формування системи знань про закономірності, форми, методи, прийоми педагогічної взаємодії в музейному просторі; мотивація студентів до професійної діяльності; формування у студентів практичних умінь та навичок щодо розширення освітнього простору та інноваційної педагогічної діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» є культурно-освітні аспекти музейної комунікації, теоретико-методологічні засади музейної педагогіки: визначення основних понять, принципів і підходів; форми, методи, прийоми педагогічної взаємодії в умовах музейного середовища; технології організації музейних занять, інтерактивних екскурсій, освітніх проєктів і програм.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні основи музейної педагогіки.

Змістовий модуль 2. Музейно-педагогічний процес як система.

Змістовий модуль 3. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	90	90
- Лекції	10	4
- практичні / семінарські	20	6
- лабораторні	-	-
- індивідуальні завдання	-	-
- самостійна робота студента	60	80

Статус навчальної дисципліни: вибіркова

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Музейна педагогіка»:

ЗК 03. Здатність активно вчитися впродовж життя й оволодівати інноваційними стратегіями навчання.

ЗК 04. Здатність виявляти ініціативу, підприємливість, генерувати нові ідеї, визначати та розв'язувати проблеми.

ЗК 05. Здатність ефективно працювати одноосібно, у складі команди і в мультидисциплінарному оточенні.

ФК 01. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 03. Володіння основами цілепокладання, планування та організації освітнього процесу, моделювання змісту навчання історії відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.

ФК 04. Здатність управляти освітніми проєктами, відповідати за прийняття рішень у невизначених умовах та спрямовувати розвиток здобувачів освіти на прогрес і досягнення.

ФК 05. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

ФК 08. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті	до 5 балів
б) самостійна робота	до 6 балів
в) робота на лекції	до 2 балів
в) модульна контрольна робота (тестове завдання)	до 5 балів
г) творча робота	до 25 балів

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 5 балів – здобувач освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом; вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань; вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних

думок, здійснює аналіз та робить висновки. 4 бали – здобувач освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом; при висвітленні деяких питань допускає окремі неістотні неточності, розв’язує задачі стандартним способом. 3 бали – відповідь, що позбавлена серйозних неточностей; при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки; теоретична відповідь без виконаного практичного завдання; здобувач освіти розв’язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. 2 бали – у відповіді багато неточностей, студент не володіє достатньою мірою науковим апаратом, не здатний до аналізу, обґрунтування та аргументації, допускає помилки.; 1 бал – здобувач освіти виявляє елементарні знання окремих положень, не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C	задовільно	
68 – 74	D		
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

1. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура та тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні основи музейної педагогіки

Тема 1. Предмет, об’єкт, функції музейної педагогіки.

Мета та завдання музейної педагогіки як науки. Місце музейної педагогіки в системі наук. Принципи музейної комунікації. Музей і соціум: концепція культурно-освітньої діяльності сучасного музею.

Тема 2. Історія становлення музейної педагогіки як науки.

Особливості взаємодії музею та закладів освіти в к. XIX – на поч. XX ст. Розробка проблем освітньої діяльності музеїв у США. Розвиток музейно-педагогічної думки у Німеччині. Теоретичні погляди та діяльність А. Ліхтварка. Становлення музейної педагогіки як напряму діяльності німецьких музеїв. Музейно-педагогічна концепція Г. Кершенштейнера. Сучасні проблеми та перспективи розвитку.

Змістовий модуль 2. Музейно-педагогічний процес як система

Тема 3. Категорії та поняття музейної педагогіки.

Музеезнавчий контекст музейної педагогіки. Фонди музею. Музейна експозиція. Класифікація музеїв. Напрями діяльності музеїв. Педагогічні категорії: освіта, педагогічна взаємодія, освітній процес, формування особистості, розвиток, педагогічні умови, закономірності, принципи навчання й виховання. Музеї при навчальних закладах.

Тема 4. Структурні компоненти музейно-педагогічного процесу.

Мета, завдання, функції музею. Зміст культурно-освітньої діяльності музею. Рівні освоєння музейної інформації: інформування, навчання, розвиток творчих можливостей, спілкування. Музейно-педагогічний процес як фактор розвитку особистості. Принципи музейно-педагогічного процесу. Історичні моделі культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв. Базові форми культурно-освітньої діяльності.

Змістовий модуль 3. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору

Тема 5. Методичні засади педагогічної взаємодії в освітньому просторі музею.

Педагогічні умови ефективної взаємодії педагога, учнів, музейних працівників. Система взаємодії музею і школи. Специфіка навчання та розвитку дітей шкільного віку в просторі музею. Напрями роботи зі студентством. Музеї при навчальних закладах.

Тема 6. Музейний урок як форма навчальної діяльності в музейному просторі.

Методичні основи та специфіка організації музейних навчальних занять. Принципи підготовки та проведення музейних навчальних занять. Специфіка проведення музейних уроків. Педагогічне спілкування: його стилі та рівні. Педагогічні вимоги щодо проведення навчальних занять у просторі музею. Роль педагога у проведенні музейних занять. Основні види виховних заходів у музеї.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	П	Лаб	інд	с.р.		Л	п	лаб	Інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Загальнотеоретичні основи музейної педагогіки												
Тема 1. Предмет, мета та завдання музейної педагогіки	14	2	2			10	14	2				12
Тема 2. Історія становлення музейної педагогіки як науки	16	2	4			10	16		2			14
Разом за модулем 1	30	4	6			20	30	2	2			26
Змістовий модуль 2. Музейно-педагогічний процес як система												
Тема 3. Категорії музейної педагогіки	18	2	4			12	18		2			16
Тема 4. Структурні компоненти	12		2			10	12	2				10

музейно-педагогічного процесу											
Разом за модулем 2	30	2	6			22	30	2	2		26
Змістовий модуль 3. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору											
Тема 5. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору	16	2	4			10	16				16
Тема 6. Музейний урок як форма навчальної діяльності в музейному просторі	14	2	4			8	14		2		12
Разом за модулем 3.	30	4	8			18	30	-	2		28
Разом	90	10	20			60		4	6		80

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, мета та завдання музейної педагогіки	2
2	Історія становлення музейної педагогіки як науки	2
3	Сучасні перспективи розвитку музейно-педагогічного підходу в Україні	2
4	Теоретико-методологічні аспекти музейної педагогіки	2
5	Структурні компоненти музейно-педагогічного процесу	2
6	Педагогічна взаємодія у музейному просторі	2
7	Методичні засади та педагогічні умови організації навчального процесу в просторі музею	2
8	Базові форми культурно-освітньої діяльності музею	2
9	Урок в музеї – сучасний підхід до навчання історії та суспільних дисциплін	2
10	Шкільний музей як засіб виховання учнів	2
Разом		20

Методи навчання

За ступенем самостійності й активності пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний метод,

частково-пошуковий, дослідницький. Інтерактивні методи навчання: (моделювання освітніх ситуацій, метод ПРЕС, мозковий штурм, мікрофон тощо). Метод проектів.

Методи контролю

У навчальному процесі в різноманітних поєднаннях використовуються методи усного та письмового контролю.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

Діагностика здійснюється на основі комплексних педагогічних завдань, тестів.

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота						Захист проекту	Бали
Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3			
Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6		
10	13	15	8	16	13	25	100

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Виконання самостійної роботи	3	5	15
Робота на практичному занятті	10	5	50
Робота на лекціях	5	1	5
Модульна контрольна робота	1	5	5
Захист проекту	1	25	25
Разом:			100

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма.
2. Робоча програма навчальної дисципліни.
3. Методичні матеріали до практичних занять.
4. Теми і завдання для самостійної діяльності.

5. Матеріали до лекційних занять (наочний супровід матеріалу лекцій у вигляді презентацій у програмі Power Point; фрагменти навчальних відеофільмів).

6. Тестові завдання для модульного оцінювання навчальних досягнень студентів.

4. Зміст лекцій

Лекція 1. Музейна педагогіка як наука.

План

1. Предмет, завдання музейної педагогіки.
2. Основні поняття музейної педагогіки.

Література

Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2003. 22 с.

Вайдахер Ф. Загальна музеологія : посібник. Львів: Літопис, 2005. 632 с.

Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.

Закон України «Про музеї та музейну справу» *Урядовий кур'єр*. 1995. 17 серпня. С. 8 – 9.

Караманов О. В. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. №3 (152). С. 5 – 12.

Снагощенко В. В. Музейно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя історії в контексті інноваційних освітніх технологій. *Освітні інновації : філософія, психологія, педагогіка : матер. міжнар. наук.-практ. конференція (Суми, 17-18 берез. 2009 р.)*. Суми, 2009. С. 297 – 298.

1. Музейна педагогіка як наука.

Педагогіка – це наука про виховання людини. У США загальноновизнаною є назва – *філософія освіти*.

Предметом педагогіки є: а) дослідження закономірностей педагогічних явищ і процесів; б) теоретичне обґрунтування змісту, принципів, форм і методів навчання та виховання; в) вивчення передового педагогічного досвіду і розвиток на цій основі сучасної педагогіки; г) розробка педагогічної техніки (С.Максимюк).

Вже в кінці XVIII в. під впливом ідей Я.-А. Коменського, що вважав, що в навчанні треба йти *не від розмірковування про предмет, а від реального спостереження над ним*, отримують розвиток «прогулянки» школярів на мануфактуру, природу, в майстерні ремісників. І навіть в «Статуті народних училищ» (1786 р.) і в «Шкільному уставі» (1804 р.) рекомендувалися шкільні екскурсії.

У науковий обіг термін вперше ввів у 1934 К. Фрізен (Німеччина). Музейна педагогіка – це галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища (К. Фрізен).

Інший підхід: термін «музейна педагогіка» вперше був використаний у книзі «Музей – освіта – школа» (1931 р.), автором якої був Р. Фройденталь, який багато уваги в своїй діяльності приділяв проблемам взаємодії музею і школи. Їм була розроблена методика роботи музею зі школярами, що включала кілька етапів – підготовку до відвідування музею, роботу в музеї і закріплення на уроці отриманих знань і вражень. Згідно з поглядами Г.Фройденталю, значну роль у музейно-педагогічному процесі грає шкільний вчитель. Проблема участі шкільного педагога в роботі музейного закладу залишається актуальною і в наші дні.

Музейну педагогіку можна визначити як наукову дисципліну на стику музеєзнавства, педагогіки і психології, предметом якої є культурно-освітні аспекти музейної комунікації.

Сучасна музейна педагогіка в Україні розвивається в руслі проблем музейної комунікації і спрямована на вирішення сучасних освітніх завдань.

Основні напрямки досліджень у сфері музейної педагогіки:

- розробка освітньої концепції музею;
- вивчення специфіки роботи з різноманітною музейною аудиторією з метою розробки спеціальної методики і змісту конкретних форм (загальнопсихологічні характеристики ґрунтуються на особливостях мотиваційно-емоційної сфери, уваги, пам'яті, мислення); акцент – на емоційному сприйнятті першоджерела, представленого в музеї. При цьому, звичайно, йде процес пізнання..

- розробка довгострокових та короткострокових культурних, освітніх програм і проектів для конкретної музейної аудиторії;

- створення і апробація нових музейно-педагогічних технологій (методів, прийомів) для різних категорій музейної аудиторії;

- вивчення і реалізація форм взаємодії з партнерами – навчальними, дослідницькими, культурними, освітніми, виробничими організаціями і установами та окремими особами (колекціонерами, художниками, ветеранами та ін.);

- вивчення традиційних і введення нових форм роботи з аудиторією (екскурсій, лекцій, клубних форм – гуртків, факультативів, абонементів, фестивалів, фольклорних та етнографічних свят тощо.

Музейна педагогіка (Ласкій І.) – це галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища.

Музейна педагогіка (Караманов О. В.) – це наукова дисципліна на стику музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему.

Музейна педагогіка (Камінська В. В.) – область науки, яка вивчає історію, особливості культурної освітньої діяльності музеїв, методи впливу музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музеїв з освітніми закладами.

Музейна педагогіка (Назаренко Н. В.) – суміжна наукова дисципліна, що досліджує музейні форми комунікації, характер використання музейних засобів в передачі і сприйнятті інформації з точки зору педагогіки.

Іншими словами, *музейна педагогіка* – це галузь педагогічної науки, предметом дослідження якої є культурно-освітня діяльність в умовах музею.

Головним об'єктом музейної педагогіки часто визначають культурно-освітні аспекти музейної комунікації, тобто особливий підхід до різноманітних діалогових процесів, що відбуваються в музеї, а це ставить завдання участі у формуванні вільної, творчої, ініціативної особистості, здатної стати активним учасником діалогу.

За результатами узагальнення поглядів сучасних науковців Т. Белофастова, М. Гнедовський, А. Закс, Ю. Омельченко, М. Юхневич та ін.) можна зробити висновок, що *предметом музейної педагогіки* є зміст, методи, форми й особливості педагогічного впливу музею на різні категорії населення.

Таким чином, музейна педагогіка:

- ✓ це наукова дисципліна;
- ✓ міждисциплінарна взаємодія: музеєзнавство, педагогіка, психологія, культурологія, філософія, історія тощо;
- ✓ науковці розглядають музей як освітню систему (*при цьому мається на увазі не просте використання будівлі музею*

для проведення уроків, а конструктивна взаємодія й співпраця музею та школи в різних напрямках,

✓ на думку фахівців, музей здатен створити відповідні умови для розвитку особистості.

Отже, музейна педагогіка вже в першій половині ХХ століття сформувалася в окрему наукову дисципліну на стику музеєзнавства, педагогіки і психології, а її предметом визначили культурно-освітні аспекти музейної комунікації.

Навчальні заклади Німеччини, Італії, США та Великобританії планують відвідування музеїв обов'язковим компонентом навчальних програм.

Завдання музейної педагогіки:

- взаємодія музеїв з освітніми установами;
- методичні аспекти освітньої діяльності музеїв;
- пробуджувати інтерес до пізнання через музей та його колекції;
- виховання дбайливого, шанобливого ставлення до музейних пам'яток як частини культури;
- вивчення впливу музейної експозиції й різних форм культурно-освітньої роботи на різні категорії відвідувачів;
- вивчення особливостей пізнавального процесу в специфічних умовах музею;
- обґрунтування процесів розвитку, виховання й навчання в просторі музею.

Предметом музейної педагогіки є проблеми, пов'язані зі змістом, методами і формами педагогічного впливу музею, з особливостями цього впливу на різні категорії населення, а також з визначенням музею в системі закладів освіти (Медведєва Е. Б., Юхневич М. Ю.).

Сьогодні музейна педагогіка – це галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду через освітній процес в умовах музейного середовища.

Таким чином, предметом вивчення наукової дисципліни є дослідження закономірностей, принципів, методів роботи музею зі своєю аудиторією.

2. В силу свого міждисциплінарного характеру музейна педагогіка, як наукова дисципліна, перш за все, оперує категоріями музеєзнавства і психолого-педагогічних дисциплін, такими, як: *музейний предмет, музейна культура, освітній процес, музейна комунікація, виховання, пізнавальний процес, музейне виховання, музейний педагог* тощо.

Дослідник Б. Столяров охарактеризував музейно-педагогічний процес як *системно організовану і цілеспрямовану взаємодію* музейного педагога та учнів, зорієнтовану на формування в умовах музейного середовища творчо розвиненої особистості.

Компоненти музейно-педагогічного процесу взаємопов'язані між собою та взаємозумовлені.

Поняття музейне середовище включає в себе комплекс наступних компонентів:

- ✓ навколомузейний простір;
- ✓ власне музейне приміщення;
- ✓ експозицію як тематичну презентацію музейних пам'яток.

На думку Т. Белофастової, до проблем музейної педагогіки належать такі:

- ✓ особливості здійснення освітньо-виховного процесу в музеї (принципи і закономірності);
- ✓ музейно-педагогічні форми і методи;
- ✓ специфіка видів діяльності відвідувачів у музеї, керування нею (специфіка педагогічного впливу музейної

інформації на різні соціальні й демографічні групи аудиторії, що потребує диференційованого підходу до визначення мети, завдань і змісту впливу на кожну з них);

- ✓ експозиційна діяльність (урахування педагогічних аспектів у процесі розроблення експозиційного сценарію);
- ✓ прогнозування розвитку музеїв у процесі реалізації ними своїх педагогічних можливостей;
- ✓ моделювання нових напрямів і способів залучення особистості до історико-культурної спадщини.

Музейна педагогіка – це інтегральна дисципліна, що формується шляхом поєднання музеєзнавства, педагогіки та психології. Предметом вивчення нової наукової дисципліни є дослідження закономірностей, принципів, методів роботи музею зі своєю аудиторією.

Лекція 2. Історія становлення музейної педагогіки як науки

План

1. Етапи розвитку музейної педагогіки.
2. Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки.
3. Освітня функція музею.

Література

Вайдахер Ф. Загальна музеологія : посібник. Львів: Літопис, 2005. 632с.
Закон України «Про музеї та музейну справу» *Урядовий кур'єр*. 1995. 17 серпня. С. 8 – 9.

Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195*.

Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни : збірник матеріалів доповідей учасників Міжнародного круглого столу, м.

Київ, 8 червня 2023 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2023.254 с. URL: <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-55-9-2023-248>

Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності: підручник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.

1.Етапи розвитку музейної педагогіки: *просвітницький (XVIII ст.)* – зародження музейної педагогіки, її ідей щодо навчання й виховання молодшої людини;

освітньо-просвітницький (I пол. XIX ст.) – демократизація музейної педагогіки: виникнення освітніх музеїв, поява постійних і пересувних педагогічних музеїв, початок взаємодії музеїв з професійною освітою, що відображає професійний зміст навчального процесу;

освітньо-виховний (II пол. XIX ст. – початок 20-х рр. XX ст.) – зростання кількості музеїв; новизна у формах і видах роботи, організація виставок, у тому числі й міжнародних; зміцнення зв'язку музею та освіти;

політико-просвітницький (II пол. 20-х рр. XX ст. – 1950-і рр.) – пов'язаний із руйнуванням дореволюційних традицій, формуванням нового ставлення влади до музеїв; змінилась освітня парадигма, внаслідок чого був утрачений престиж університетських музеїв, переважна їх більшість перестала існувати;

суспільно-політичний (60-80-і рр.) – характеризується посиленням ролі краєзнавства, створенням системи взаємодії державних, шкільних і університетських музеїв, появою нових форм пошуково-дослідницької діяльності, новизною в змісті і методах музейної педагогіки;

комунікативний (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.) – інтенсивний розвиток музеїв навчальних закладів; розвиток музейної педагогіки, яка

орієнтується на особистість, з використанням активних та інтерактивних форм і методів роботи.

2. Уявлення про музей як освітній інститут зароджується на початку ХХ ст. на конференції в Мангеймі в 1913 р. А. Лихтварк, директор Гамбурзької картинної галереї, підкреслив в доповіді, що «до університетів, поява яких відноситься до середніх століть, і до академій, що з'явилися в епоху абсолютизму, ХХ століття приєднав новий вищий заклад – музей. Всі ці три роду установи носять кожен відбиток тієї епохи, що їх створила. Музеї, відкриті для всіх, що ставлять на меті служити всім і не визнають ніяких відмінностей і розділень, є вираженням демократичного розуму». Короткий екскурс в музейну педагогіку Німеччини показав, що еволюція цього поняття така: від позначення певного виду діяльності до назви наукової дисципліни.

Великий внесок у розвиток музейної педагогіки внесли німецькомовні країни, де з'являється ряд музейно-педагогічних центрів:

«Музейна школа» в Східному Берліні (1963 рік) з власним друкованим органом «Школа і музей у єдиній освітній системі НДР»;

Зовнішня служба державних музеїв Пруської культурної спадщини в Західному Берліні (1961 рік);

Зовнішня служба Кельнських музеїв (1965 рік);

Художньо-педагогічний центр Німецького національного музею в Нюрнберзі (1965 рік);

Музейно-педагогічний центр в Мюнхені (1971 рік), який видає журнал «Школа і музей» та інші.

Діяльність центрів, яка носила в основному практичний характер, призвела до активізації наукових досліджень, що й зумовило обґрунтування понятійного апарату нової науки.

На вітчизняному просторі ця дефініція з'явилася в 1970-ті рр., і термін стали вживати (і продовжують іноді і в даний час) у двох значеннях – практичної культурно-освітньої діяльності та наукової дисципліни.

По суті, музейна педагогіка отримала широкий розвиток у вітчизняній музейній справі завдяки глибоким і багатоаспектним розробкам в кінці XIX – початку XX ст. (І.М. Гревс, Н.П. Анциферова, Б.Є. Райков, Н.А. Гейніке, Б.Б. Кайгородова та ін.). Науковці обґрунтували теоретичні та організаційно-методичні принципи екскурсійної справи. Ними ж був розроблений і екскурсійний метод.

Велике значення мали роботи А.У. Зеленко, Ф.І. Шміта, Н.Д. Бартрама, М.С. Страхова та ін., які обґрунтували освітню роль шкільних музеїв у виховному процесі. А система естетичного виховання в художніх музеях, розроблена А.В. Бакушинским і підтримана його послідовниками, широко використовується і в даний час музейними фахівцями.

У музеях СРСР (Російському музеї, Ермітажі, Третяковській галереї, Державному Історичному музеї) відбувалося активне накопичення педагогічного досвіду на базі гурткової, клубної та інших форм роботи. Ключові проблеми, що розглядалися науковцями:

- як підвищити ефективність педагогічної взаємодії в музейному середовищі, використовуючи диференційований підхід до аудиторії;
- які методи й прийоми необхідно використовувати для того, щоб відвідувач став рівноправним учасником спілкування;
- як співвідносяться візуальна і вербальна інформація в процесі музейної комунікації.

В СРСР вперше було поставлено питання про необхідність розробки музейної педагогіки на науковому семінарі «Роль художніх музеїв в естетичному вихованні школярів» у 1973 році в Москві.

В 1982 році на конференції в Іваново «Музей і школа» Аврам Мойсейович Розгін перший сказав про те, що «створення такої наукової

дисципліни, як музейна педагогіка, яка знаходиться на стику цілого комплексу наук, нині представляється вже не якоюсь віддаленою перспективою, а нагальнопрактичним завданням». Великий внесок у розвиток музейної педагогіки внесли німецькомовні країни, де з'являється ряд музейно-педагогічних центрів:

Проблеми розвитку музейної педагогіки вивчають вітчизняні та зарубіжні дослідники: Т. Белофастова, Є. Медведєва, Б. Столяров, М. Юхневич та ін.

Слід зазначити, що в Україні колекції реліквій, рукописів, старовинних речей і творів мистецтва збиралися та зберігалися з давніх-давен у князівських і гетьманських палацах, церквах і монастирях, зокрема, в помешканнях митрополитів. Старовинні предмети збирали також вельможі-меценати, діячі науки та мистецтва.

Наприкінці XIX ст. в Україні було засновано декілька історико-археологічних музеїв в Одеській (1825 р.), Миколаївській, Херсонській областях. У цей період було засновано Київський історичний (1899р.), Львівський природничо-етнографічний, Полтавський кустарно-промисловий (1892) музеї. Крім того, було багато приватних музеїв, як, наприклад, Василя Тарновського в Чернігові, Олександра Ханенка в Києві, Катерини Скаржинської на хуторі Круглик біля Лубен (велика збірка одягу, зброї часів Гетьманщини, а також писанок, вишиванок). Існували також музеї в університетах, Київській Духовній Академії та в деяких наукових товариствах.

Терміни “музейний предмет” і “експонат” – не синонімічні. Останній розуміється як дійсно музейний предмет, але спеціально виставлений для огляду в експозиції. Музейні предмети як джерела знань класифіковано за основним способом фіксації інформації, вони складають шість основних типів: письмові, речові, образотворчі, кіно-, фото-, і фоноджерела.

В сучасному світі музей – це історично обумовлений багатофункціональний інститут соціальної інформації, призначений для збереження культурно-історичних і природничо-наукових цінностей, накопичення і розповсюдження інформації за допомогою музейних предметів. Документуючи процеси і явища природи і суспільства, музей комплектує, зберігає, досліджує колекції музейних предметів, а також використовує їх у науковій, освітньо-виховній і пропагандистській діяльності.

У Законі України «Про музеї та музейну справу», прийнятому 29 червня 1995 року, йдеться про те, що “музеї як культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені не тільки для вивчення, збереження та використання пам’яток матеріальної і духовної культури, але й для прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини».

3. Функції музею. найважливішими серед яких є документування й освітньо-виховна робота. Вони визначають конкретні цілі та завдання музеїв як науково-дослідних і культурно-просвітницьких закладів, організаційну структуру музейної діяльності, яка включає декілька основних напрямів: фондову, експозиційну і науково-просвітницьку.

Музеї виконують функції, співвідношення яких міняється залежно від типу музею: 1) науково-документальна; 2) аксиологічна; 3) пізнавальна; 4) освітньо-виховна; 5) дослідницька; 6) комунікативна; 7) розвиваюча; 8) популяризаторська; 9) ідеологічна; 10) розважальна.

Найважливіші компоненти музею складають його триєдину формулу:

- 1) будівля, архітектурна споруда
- 2) експонати, що становлять колекцію, зібрання;
- 3) глядач, відвідувач – споживач музейного знання, музейної інформації.

Контрольні запитання

- 1.Музейний експонат – це...
- 2.Основні напрямки діяльності музею?
3. Коли вперше виникло уявлення про музей як освітній інститут?

Лекція 3. Музейно-педагогічний процес як система.

План

- 1.Суттєві ознаки поняття музейно-педагогічний процес.
- 2.Компоненти музейно-педагогічного процесу.
3. Принципи музейно-педагогічної діяльності.

Література

Закон України «Про музеї та музейну справу» *Урядовий кур'єр*. 1995. 17 серпня. С. 8 – 9.

Вайдахер Ф. Загальна музеологія : посібник. Львів: Літопис, 2005. 632с.

Мезенцева Г.Г. Музеєзнавство. Київ: Вища школа, 1980. 120 с.

Снагощенко В. В. Деякі методологічні аспекти музейної педагогіки. Зб. наук. пр. Сумського держ. пед. ун-ту ім. А. С.Макаренка. Серія: Педагогічні науки. Суми, 2004. С. 490 – 497.

Музейний простір України. URL: [http: // prostir.museum/](http://prostir.museum/)

1.Музейна педагогіка – це наукова дисципліна, що інтегрує знання з музеєзнавства, педагогіки, психології, яка вивчає історію освітньої діяльності музею, вплив музейних форм комунікації на аудиторію, використовує музейно-освітнє середовище з метою розробки і впровадження нових методик, музейно-педагогічних програм у практичну діяльність.

Вітчизняні і зарубіжні науковці (І. Довжук, Т. Калугіна, Н. Нікішин, Б. Пономарьов, Б. Столяров та ін.) стверджують, що сучасна музейна педагогіка спрямована на розвиток музейної комунікації.

В опануванні музейної педагогіки можна визначити такі напрямки:

1. Інформування – це перша сходинка музейної науки (початкові відомості про музей, музейні предмети, експонати надаються за допомогою традиційних форм, таких, як консультація)

2. Навчання – це якісно новий рівень, який включає в себе передачу і засвоєння знань, умінь і навичок.

3. Розвиток творчих здібностей – музей створює особливі умови для розвитку творчих здібностей.

4. Спілкування – встановлення взаємних ділових або дружніх стосунків на основі спільних інтересів, пов'язаних з тематикою музею.

5. Відпочинок – організація вільного часу в музейній кімнаті.

Російський дослідник музейної педагогіки Б. Столяров дослідив та охарактеризував *музейно-педагогічний процес* як системно організовану і чітко спрямовану взаємодію музейного педагога та учнів, зорієнтовану на формування в умовах музейного середовища творчо розвиненої особистості.

2. Компоненти музейно-педагогічного процесу:

–музейне середовище: музейне приміщення, навколomuзейний простір, експозиція, експонат;

–учень;

–педагог.

Музейно-освітнє середовище – спеціально створене середовище побутування музейних предметів (безпосередньо музейне приміщення, експозиції, фонди) та навколomuзейний простір, де створені необхідні умови для максимального впливу музейних предметів на відвідувача.

Музейне середовище включає в себе наступні компоненти:

- навколomuзейний простір, що організовує увагу глядача;
- власне музейне приміщення, що налаштовує на сприйняття;
- експозицію як презентацію музейних пам'яток.

3. Б. Столяров обґрунтував принципи педагогічної діяльності в музейному середовищі:

- єдність розвитку, виховання та навчання;
- принцип особистісної орієнтації, в основі якої лежить знання особистісних якостей суб'єкта, його ціннісних орієнтацій, духовних потреб, мотивів поведінки та діяльності і т.д.;
- принцип урахування індивідуальних та вікових особливостей;
- принцип розвитку особистості в дії (активної участі учнів в музейному освітньому процесі);
- інтерактивність, адже людина запам'ятовує лише те, що робить;
- комплексність, що означає включення всіх каналів сприйняття (чуттєвий, логіко-аналітичний, психомоторний).

Музейно-педагогічна діяльність – вид педагогічної діяльності.

Послідовна, спеціально організована, науково обґрунтована, цілеспрямована творча суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача і студента, педагога й учня, спрямована на забезпечення єдності урочної, позакласної і позашкільної, аудиторної і позааудиторної роботи для *виховання, навчання, розвитку особистості в умовах музейного середовища.*

Головною метою цієї взаємодії є *здійснення педагогічного процесу у музеї* на основі педагогічних принципів і закономірностей, моделювання нових напрямів і способів залучення особистості до пізнання історико-культурної спадщини, виховання цілісної творчої особистості на основі гуманістичних цінностей людства.

Лекція 4. Методи та засоби музейної педагогіки.

План

- 1.Засоби музейної педагогіки
- 2.Характеристика методів музейної педагогіки.
- 3.Методичні основи використання прийомів педагогічної взаємодії у просторі музею.

Література

Закон України «Про музеї та музейну справу» *Урядовий кур'єр*. 1995. 17 серпня. С. 8 – 9.

Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195*.

Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. №3 (152). С. 5 – 12.

Караманов А. В. Организация интерактивной музейной среды: от методов к моделям. *Вопросы музеологии*. 2012. № 02 (6). С. 171 – 178.

Жук Л. Сучасні освітні технології в музейній педагогіці. *Виховна робота в школі*. (Шкільний світ). № 9, вересень 2013. С.7 – 9.

Панченко А. Музейна педагогіка: упровадження її елементів у реалізацію завдань сучасної школи. *Директор школи*. 2015. № 2. С. 42 – 46.

Кобцев К. Інформаційні технології в музеї. *Музей: менеджмент і освітня діяльність*. Львів: Літопис, 2009. С. 132 – 135.

Власенко О. Музейна педагогіка для розвитку інтелекту. *Директор школи*. 2015. № 2. С. 6–10.

Гайда Л. Розвиток музейної педагогіки в Україні. *Позашкільля*. 2012. № 10. С. 50 – 51.

Горова В. В. Музейна педагогіка. *Історія та правознавство. Позакласна робота*. 2014. № 2. С. 7.

Дудар О. Актуальна музейна педагогіка. *Заступник директора школи*. 2016. № 11. С.4 – 13.

1. В Українському педагогічному енциклопедичному словнику поняття **засоби навчання** тлумачиться як матеріальні об'єкти і природні предмети, а

також штучно створені людиною, які використовуються в навчально-виховному процесі як носії навчальної інформації і як інструмент діяльності педагога і учнів для досягнення поставленої мети навчання, виховання і розвитку. Розвиток засобів навчання, розширення їх дидактичних функцій і можливостей відбувається в руслі нових інформаційних технологій навчання.

Сутність поняття *засоби музейної педагогіки* – це об’єкти матеріальної і духовної культури, що впливають на емоційно-вольову сферу особистості, полегшують безпосереднє та опосередковане пізнання дійсності й культурно-історичної спадщини і є невід’ємною складовою музейно-освітнього середовища. За умовами їх використання у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя історії умовно ми класифікуємо на ***наочно-предметні, аудіовізуальні та джерелознавчі*** (Снагощенко В.В.).

2. У процесі музейно-педагогічної діяльності доцільно застосовувати словесні, наочні і практичні методи.

Розповідь, пояснення, бесіда, лекція, навчальна дискусія, демонстрація, ілюстрація (спрямовані на засвоєння знань), вправа, аналіз конкретних ситуацій, проблемно-пошуковий, інформаційний, продуктивний, репродуктивний, дослідницький, реконструкції, порівняльних аналогій, асоціативний, порівняльного аналізу.

Загальнопедагогічні методи здебільшого узгоджуються з методами, які використовують в музейній експозиції. Дотримуючись класифікацій дидактичних методів за джерелом знань та характером мисленнєвої й пізнавальної активності учнів, можна провести паралелі щодо їх застосування в музеї.

–розповідь і бесіду як словесні методи можна використовувати під час вивчення історії експонату, характеристики історичної епохи;

–методи ілюстрації й демонстрації – для безпосереднього показу експозиції;

–проблемно-пошуковий – для розкриття певної ідеї експозиції, виявлення власного враження від побаченого тощо.

До власне *музейно-педагогічних методів* належать:

– *метод занурення* (мандрівка) в історичну епоху, який забезпечує відвідувачу символічний доступ у простір іншої культури, і при цьому дає йому змогу не лише візуально відчувати епоху, а й задіяти майже всі органи відчуття;

–*метод моделювання*, який дозволяє групі відвідувачів провести музейне дослідження за допомогою уявної побудови ситуацій, подій, явищ, історичних процесів, *залучити до роботи* свою пам'ять та уяву;

–*рольове прожиття* історичних та культурних подій.

Метод мандрівки в минуле. Цей метод застосовують переважно в початковій та середній ланках навчання, коли діти за допомогою музейних предметів уявляють світ очима людини іншого часу. Можна провести такі уроки в музеї від імені героя події, а також дати завдання учням підготувати повідомлення з використанням матеріалів музеїв, зробити презентацію свого виступу.

Метод моделювання. Метод моделювання дозволяє учням провести музейне дослідження за допомогою побудови ситуацій, подій, явищ, історичних процесів, залучити до роботи свою пам'ять та уяву.

Метод проєктів. Він являє собою педагогічну систему, яка має певну сукупність взаємопов'язаних засобів і процесів, необхідних для створення організованого й цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості учня (завдання проблемного характеру, дослідницька діяльність).

3.Український дослідник музейної педагогіки О. Караманов виокремлює 7 музейно-педагогічних прийомів:

Прийом показу – головний прийом і головний складник музейного заняття, що спрямовує увагу на риси та ознаки предметів. Прийом показу є універсальним: може бути використаний під час роботи з творами

образотворчого мистецтва, скульптури, кераміки, археологічних знахідок, технічних пристроїв. Це зумовлено тим, що всі перераховані предмети можна спостерігати безпосередньо і, що найголовніше, отримувати достатню кількість інформації.

Прийом коментування використовують тоді, якщо експонат демонструють у процесі розвитку або руху. Прийом коментування доцільно використовувати на експозиції, де «відчувається» розгортання історичних подій, еволюційних процесів, наприклад, на виставці механічних приладів, народних виробів у контексті їхніх змін та вдосконалення впродовж певного часу. Прийом коментування використовують тоді, якщо експонат демонструють у розвитку або русі. Цей прийом має певні особливості в застосуванні в різних вікових групах. Наприклад, для учнів молодшого шкільного віку прийом коментування може бути реалізований в ігровій формі.

Прийом локалізації подій характеризують особливо сильним емоційним впливом, що полягає у *прив'язуванні* певної історичної події до певного місця. Наприклад, аналізуючи мистецький твір, можна звернути увагу на те, що він був створений людиною, яка проживала в цьому місті, будинку, що саме вона зробила вагомий внесок у культурний та освітній розвиток міста. Крім цього, можна акцентувати увагу й на тому, що цей предмет використовували відомі люди, а також показати вплив певної події чи предмета на історію міста, країни.

Прийом порівняння полягає у зіставленні різних ознак одного й того ж експоната або різних об'єктів між собою. Порівнювати можна ознаки та особливості певних предметів у різні історичні епохи. Прийом порівняння полягає в зіставленні різних ознак одного й того ж експоната або особливості певних предметів у різні історичні епохи, вираження схожих почуттів різними авторами в різних експонатах. Наприклад, переглядаючи експозицію предметів побуту різних історичних епох, учням пропонують звернути увагу

на те, як саме ці предмети змінювалися впродовж певного історичного періоду і т. п.

Приєм цитування дозволяє загострити інтерес слухачів на якомусь факті, події, явища, надає більшої авторитетності висловлюванням педагога. Для старших учнів розповідь має бути сповнена наукової інформації, спеціальних термінів, посилань на різні першоджерела. Приєм цитування дозволяє загострити інтерес слухачів на якомусь факті, події, явищі, надає більшої авторитетності висловлюванням педагога. Приєм буде більш ефективним для використання для учнів середнього й старшого шкільного віку, бо потребує аналізу більшої кількості фактів. У цей період у старшокласників починає розвиватись аналітичне та абстрактне мислення, що потребує інформації, підкріпленої конкретними фактами, а підлітки схильні все піддавати сумніву та гіперболізувати. Тож учитель повинен постійно підкріплювати свою розповідь конкретними фактами, що відповідають дійсності та можуть бути перевірені. І музеї із задоволенням надають свою інформацію.

Приєм руху: за його допомогою пізнають музейний об'єкт і закріплюють знання, а увага акцентована на окремих деталях, наприклад, під час розгляду експозиції народного одягу, де увагу звертають не лише на загальний вигляд конкретного вбрання, а й на особливості вибору тканини, техніку пошиття, що залежить від культури, регіону, історичної епохи, традицій, звичаїв, легенд певної місцевості. За допомогою прийому пізнають музейний об'єкт і закріплюють знання, увага акцентується на окремих деталях.

Приєм реконструкції полягає у відтворенні події або епохи шляхом образної розповіді, за допомогою якої учитель немовби робить слухача дійовою особою якоїсь події, ситуації. Приєм чудово поєднується з особливостями будь-якої вікової групи, однак його важко використовувати під час експозиції предметів, що мають не історичну, а мистецьку чи

культурну цінність. Тоді надають можливість учням спробувати самостійно створити подібний експонат. Прийом реконструкції полягає у відтворенні події або епохи шляхом образної розповіді, за допомогою якої музейний педагог немовби робить слухача дійовою особою якоїсь події, ситуації.

Лекція 5. Базові форми освітньої діяльності музею.

План

1. Музейний урок, вимоги та специфіка його проведення.
2. Методичні основи підготовки та проведення музейного уроку.
3. Навчальна екскурсія як форма освітньої діяльності музею.
4. Шкільний музей як засіб виховання учнів.

Література

Караманов О. В. Музей – ВНЗ: принципи побудови інтегрованого заняття. *Матеріали звітних наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки*. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Вип. 10. С. 33 – 36.

Караманов, О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012. № 2. С. 8 – 11.

Пусепліна Н. М. Музейно-педагогічна діяльність у системі підготовки вчителя до виховної роботи. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка*. Серія: Педагогічні науки: / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г.Короленка. Полтава, 2007. Вип. 2 (54). С. 115 – 121.

Снагощенко В. В. Підготовка майбутніх спеціалістів засобами музейної педагогіки. *Управління освітою в регіоні: пошуки оптимальних шляхів*: матер. наук.-практ. конф. Суми, 2003. С. 48 – 53.

Назаренко С. Використання потенціалу музеїв у навчально-виховному процесі. *Історія України*. 2013. № 1. С. 14 – 16.

Пусепліна Н. М. Характеристика результативності процесу підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності. *Педагогічні науки: збірник наукових праць Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка*. Полтава, 2010. Вип. 2. С. 82 – 86.

Черничко А. Унікальна методика музейної педагогіки. *Сучасна школа України*. 2014. № 12. С. 67 – 87.

http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/e-lib/e-lib/

http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/бібліографічний-список-«музейна-пед-2/

http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/bibliographic_list_museum_pedagog/

1. Дослідник у галузі музейної педагогіки М. Юхневич до числа базових форм культурно-освітньої діяльності музею відносить: екскурсії, лекції, консультації, наукові читання (конференції, сесії, засідання); клуб (гуртки, студії); конкурси (олімпіада, вікторини); зустрічі з цікавими людьми, концерти (літературні вечори, театральні вистави, кіносеанси); свята, історичні ігри тощо. Музейний урок, лекція, екскурсія, консультація, наукові читання, літературні вечори, кіносеанси, зустрічі з цікавими людьми, свята, концерти, конкурси і вікторини, персональні виставки дітей і дорослих, клуби, гуртки. Однією з найпопулярніших форм роботи можемо вважати музейний урок. Музейні уроки узгоджуються із шкільними програмами курсу історії.

Музейний урок.

Типи уроків: *уроки проводяться з метою поглиблення та систематизації знань учнів за темою навчального шкільного курсу; урок засвоєння нових знань.*

Особливість музейного уроку полягає в реалізації задач шкільної освіти в освітньому середовищі музею.

Під час підготовки уроку в музеї потрібно

- ознайомитися (вивчити) з особливостями музейного середовища;
- вимогами навчальної програми;
- обґрунтувати тип заняття, методи (способи) спілкування (взаємодії) з учнями, а також уміло поєднати їх з віковими особливостями групи й рівнем підготовки вчителя.

Під час вибору певного методу та прийому варто приділяти особливу увагу віковим та індивідуальним особливостям розвитку кожної дитини.

Діти молодшого шкільного віку мають конкретно-образне мислення, безпосереднє сприймання, нестійку увагу. У роботі з ними використовують словесні й практичні методи: сюжетні ігри, проживання епохи чи події, бесіди, замальовки з природи чи по пам'яті, театралізація.

В учнів середніх класів формується абстрактне мислення, раціональний підхід починає переважати над емоційним мисленням. Під час взаємодії з ними найдоречніше застосовувати практичні й проблемно-пошукові методи: порівняльний аналіз, замальовки з природи, креслення планів і схем, пошукову діяльність.

Щодо учнів старших класів, то вони вже мають сформоване абстрактне мислення, більш високий інтелектуальний рівень; відтак, у роботі з ними використовують проблемно-пошукові й дослідницькі методи: конференції, написання рефератів, доповідей, підготовка та проведення екскурсій.

Плануючи заняття в музеї для школярів за певною тематикою, важливо знати, якими є їхні уявлення та попередні знання матеріалу. Доречно обрати разом з ними оптимальні маршрути в музеї, визначити їхню привабливість для постійного посилення інтересу. Однією з найпопулярніших форм роботи можемо вважати музейний урок.

2. Музейні уроки узгоджуються із шкільними програмами курсу історії.

Структура музейного уроку відповідає звичайному шкільному уроку: розповідь не більше 15 хвилин, уточнення, наскільки зрозумілий учням матеріал, 5-7 хвилин і обов'язкове закріплення нового матеріалу. Це вимагає

від вчителя узгодження своїх дій з екскурсоводом, вироблення спільних критеріїв викладання матеріалу та оцінювання знань.

Заняття *обов'язково передбачають практичну діяльність школярів, яка знаходить своє вираження в малюнках, есе, портфоліо тощо*. Такі заняття пробуджують у дітей творчу активність, удосконалюють образне мислення, зв'язне мовлення.

План - конспект уроку:

Мета (освітня, виховна, розвивальна) очікувані результати
перелік навчального обладнання, що потрібно для його проведення
опис організації діяльності вчителя і учнів структурований за вступною, основною та підсумковою частинами заняття.

Як правило, регламент уроку має такий вигляд: вступна частина – до 10-12хв., основна – 25 - 35 хв., підсумкова – до 10 хв.

Урок вивчення нового матеріалу, формування умінь і навичок.

1. Підготовчий етап.

Організація взаємодії в музейному середовищі (організація роботи класу); активізація пізнавальної діяльності (встановлення логічного зв'язку з новим матеріалом); оголошення теми, повідомлення завдань, очікуваних результатів; мотивація навчальної діяльності. Мотивація – фокусування уваги учнів на проблемі чи наступній діяльності й збудження інтересу до обговорюваної теми; розвиток емоційно-ціннісній сфері (суб'єкт навчання повинен бути налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому особистісну, власну зацікавленість, усвідомлювати, що і навіщо він зараз робитиме; без виникнення цих внутрішніх підвалин – мотивів учіння і мотивації навчальної діяльності – не може бути ефективного пізнання.

Для мотивації можуть бути використані прийоми, що викликають у дітей здивування, інтерес до змісту знань та процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ та подій. Це може бути і коротка розповідь вчителя, і бесіда, і використання наочності, й нескладний

інтерактивний метод (*мозковий штурм, мікрофон*). Мотивація завжди чітко пов'язана з темою уроку, вона психологічно готує учнів до її сприйняття, налаштовує їх на розв'язання певних проблем, стає місточком для представлення теми уроку.

2. Основний етап.

Сприйняття й осмислення учнями нового матеріалу; узагальнення й систематизація знань (може здійснюватися, як правило, в процесі пояснення); формування умінь та навичок; практична робота.

3. Заключний етап.

Підбиття підсумків уроку; оцінювання; фіксація найголовнішого з теми, що потребує осмислення; запам'ятовування; інструктування щодо виконання домашнього завдання.

Можна використовувати інтерактивні технології навчання. Дидактичні ігри. Гра як основний вид діяльності в дошкільному та молодшому шкільному віці. Варіанти гри в музеї або з музейними предметами: «Про що говорять речі», «Подорожі в минуле».

У музеї діти можуть творити, досліджувати, рухатися, пізнавати епоху за допомогою всіх органів чуттів. Загальновідомо, що навчатися можна не лише через слух і зір, а й через усі органи чуття. Людина навчається і через те, що вона відчуває на смак, відчуває нюхом, до чого доторкається, через те, що вона робить, уявляє, переживає й відчуває інтуїтивно.

Відомо, що людина засвоює всього 10% того, що читає, 20% – того, що чує і 30% – того, що бачить. І вже 50% – того, що бачить і чує одночасно, 70% – того, що проговорює, і аж 90% – того, що проговорює і робить.

У багатьох європейських країнах розроблено комплексні програми діяльності музею і школи та інших освітніх закладів. Так, статистика свідчить, що в музеях Голландії, Данії, Англії, Німеччини, Польщі найбільш потенційні групи відвідувачів – це учнівська молодь і студенти (понад 70%), які приходять до музею разом зі своїми педагогами.

3. Навчальна екскурсія

Методичні етапи:

1. Вибір теми екскурсії.
2. Вивчення експозиції музею.
3. Знайомство педагога з необхідною додатковою літературою.
4. Бесіда з учнями про зміст і завдання екскурсії.
5. Підготовка фрагментів виступів учнів у музеї.
6. Проведення екскурсії.
7. Написання учнями звітів про екскурсію.
8. Підбиття вчителем підсумків екскурсії та роботи учнів. (Левітас Ф. Л.)

4. Шкільний музей як засіб виховання учнів.

Нині музейна педагогіка розглядає шкільний музей як динамічний, інтерактивний освітній простір, який має певні переваги в порівнянні з державними музеями.

Серед них можна визначити такі: існування постійної аудиторії, можливість використання колекції музею для організації та здійснення навчально-виховних заходів, участь школярів у збереженні музейних колекцій, можливість перевірити себе в майбутній професії, комфортна атмосфера для діалогу учителя з учнем.

У «Положенні про музей при навчальному закладі», який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 04.09.2006 № 640, визначено, що музей створюють з метою залучення учнівської та студентської молоді до вивчення й збереження історико-культурної спадщини українського народу, формування освіченої розвиненої особистості та сприяння вихованню у неї патріотизму, любові до України,

поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу.

Напрями роботи шкільних музеїв:

–освітньо-виховний (оглядові та тематичні екскурсії, тематичні уроки, робота стаціонарної та пересувної експозиції);

–науково-дослідний (написання науково-дослідницьких робіт, пошукова діяльність, самостійна робота з пошуку інформації за обраним напрямком, виступи на різних форумах, семінарах, конференціях, уроках, листування);

–фондовий (зберігання, облік та поповнення експонатів, записи відео, презентацій, спогадів, інформацій на різних носіях); масово-просвітницький (екскурсії, лекції, виставки, тематичні вечори, випуск друкованої продукції, методичних рекомендацій, проведення семінарів, конференцій, обмін досвідом, проведення зустрічі, круглих столів, діяльність волонтерської організації тощо).

Основні завдання діяльності шкільних музеїв:

–залучення учнів до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної діяльності, формування соціально-громадського досвіду на прикладах історичного минулого й народних традицій;

–розвиток духовно-моральних цінностей;

–вивчення та збереження пам'яток історії, культури рідного краю;

–зростання етнокультурної компетенції педагога;

–втілення принципів гуманізації, толерантності та демократизації у навчально-виховний процес;

–підвищення якості педагогічної діяльності.

Чимало тем, вивчення яких передбачено програмами з історії, суспільствознавства, географії, повністю збігаються зі змістом експозицій історичних, краєзнавчих, літературних, політехнічних музеїв.

Тому з метою підвищення ефективності уроку, його виховного значення вчителі планують роботу учнів у музеї, використовують його матеріали на уроці.

Існує чимало методичних прийомів, видів і форм навчальної роботи, під час яких використовують матеріали шкільних музеїв. Серед них – заняття, що проводяться безпосередньо у музеї (екскурсія по експозиції, урок і самостійна робота учнів в експозиції і фондах), заняття поза музеєм – у класі, навчальному кабінеті з демонструванням окремих музейних колекцій, експонатів.

У шкільних музеях найпоширеніша форма роботи – екскурсія по експозиції. Розрізняють оглядові й тематичні екскурсії. Оглядова екскурсія передбачає загальне ознайомлення з експозицією музею, тематична – з музейними матеріалами, що висвітлюють певну тему.

У «Положенні про шкільний музей» зазначено, що за своїм профілем вони можуть бути історичними, меморіальними, краєзнавчими, художніми, природничо-історичними і технічними; можуть бути комплексними, тобто вести роботу в різних напрямках, і вузького профілю (наприклад, археологічний).

Профілем музею визначаються і його окремі спеціальні завдання. Шкільний художній музей має значні можливості для естетичного виховання, хоч він відіграє важливу роль і у патріотичному, національному, вихованні учнів. Музеї різних профілів відрізняються і складом фондів, і тематичною спрямованістю композицій і, певною мірою, методами роботи.

Матеріали, зібрані в музеях, використовуються для написання рефератів, підготовки виступів на уроках, для написання науково-дослідницьких робіт.

Пошуково-дослідницька робота дозволяє учням успішно засвоїти як у теорії, так і на практиці всі етапи науково-дослідницької роботи: навчитися працювати з джерелами різних типів, засвоїти способи критичного аналізу

джерел, навчитися формулювати проблему, мету та завдання дослідження, обстоювати власну точку зору, набути навичок роботи з науковою та довідковою літературою та публічних виступів.

Використання елементів музейної педагогіки дозволяє:

- підвищити інтерес вихованців до навчання;
- урізноманітнити форми і методи навчально-виховної роботи;
- посилити міжпредметні зв'язки;
- використовувати нестандартні види занять;
- підвищувати загальний рівень культури учнів та впливати на

формування їх свідомого ставлення до культурної спадщини.

Музейна робота в школі складається з певних етапів:

I – створення ради музею, обговорення експозиції майбутнього музею, плану роботи, організація активу музею.

II – збір експонатів для музею й оформлення експозиції.

III – підготовка екскурсив під керівництвом вчителя, розробка проблематики експозиції шкільного музею в урочній та позакласній роботі.

5. Практичні заняття

Модуль 1.Музейна педагогіка як наукова дисципліна

Тема 1. Предмет, мета та завдання музейної педагогіки.

Мета: створення у студентів цілісного уявлення про об'єкт, предмет, функції, принципи та закономірності музейної педагогіки; виховання у студентів прагнення до набуття нових знань та самовдосконалення впродовж всього життя; формування мотивації до професійної діяльності.

Методичні рекомендації

При підготовці до практичного заняття треба усвідомити, що музейна педагогіка як наука має власний об'єкт і предмет. Музейну педагогіку можна визначити як інтегровану наукову дисципліну, предметом якої є культурно-освітні аспекти музейної комунікації, дослідження закономірностей, принципів, методів роботи музею зі своєю аудиторією. Об'єктом музейної педагогіки є ті явища об'єктивної дійсності, які обумовлюють розвиток особистості в музейному просторі. В силу свого міждисциплінарного характеру музейна педагогіка, як наукова дисципліна, перш за все, оперує категоріями музеєзнавства і психолого-педагогічних дисциплін, такими, як: музейний предмет, музейна культура, музейна комунікація, освітній процес, розвиток особистості, інтерактивні технології, музейний педагог тощо.

Питання для обговорення

1. Об'єкт, предмет, мета музейної педагогіки як науки.
2. Функції музейної педагогіки.
3. Музейна педагогіка в системі наук.
4. Принципи музейної комунікації.

Практичне завдання

Робота в групах: На основі аналізу наведених понять виховання, навчання, розвиток, музейний предмет, музейна культура, музейна комунікація, освітній процес, розвиток особистості, інтерактивні технології, музейний педагог тощо необхідно:

- виділити основні категорійні ознаки кожного з понять;
- окреслити підходи різних авторів у визначенні кожного з цих понять;
- проаналізувати інтегральну взаємозалежність кожної групи понять.

Література

Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту»
URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];

Закон України «Про професійно-технічну освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Державний стандарт базової середньої освіти
URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

Концепція “Нова українська школа”
URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Закон України «Про музеї та музейну справу» *Урядовий кур’єр*. 1995. 17 серпня. С. 8 – 9.

Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. *Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195*.

Бойко-Гагарін А. Музейний маркетинг: методичний посібник. Київ: НАКККіМ, 2016. 156 с.

Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.

Вайдахер Ф. Загальна музеологія: перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. Львів : Літопис, 2005. 632 с.

Мезенцева Г.Г. Музеєзнавство. Київ: Вища школа, 1980. С. 5 – 45.

Рутинський М. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 428 с.

Белофастова Т.Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2003. 22 с.

Снагощенко В. В. Деякі методологічні аспекти музейної педагогіки.

Збірник наук. праць Сум. держ. пед. ун-ту ім. А. С.Макаренка. Серія. Педагогічні науки. Суми, 2004. С. 490 – 497.

Музейний простір України. Режим доступу: <http://prostir.museum/>

Тема 2 – 3. Історія становлення музейної педагогіки як науки.

Мета: засвоєння студентами системи знань щодо процесу виникнення, становлення і розвитку музейної педагогіки; формування умінь конструктивно використовувати педагогічні ідеї видатних педагогів при розв'язанні актуальних проблем освітньої діяльності в музейному середовищі.

Методичні рекомендації

При підготовці до практичного заняття треба враховувати етапи розвитку музейної педагогіки: просвітницький (XVIII ст.) – зародження музейної педагогіки, її ідей щодо навчання й виховання особистості; освітньо-просвітницький (I пол. XIX ст.); освітньо-виховний (II пол. XIX ст. – початок 20-х рр. XX ст.); політико-просвітницький (II пол. 20-х рр. XX ст. – 1950-і рр.); суспільно-політичний (60-80-і рр.) та комунікативний (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.) – розвиток музейної педагогіки, яка орієнтується на формування особистості, з використанням активних та інтерактивних форм і методів діяльності. Необхідно усвідомити еволюцію: від позначення певного виду діяльності до назви наукової дисципліни. Уявлення про музей як освітній заклад зароджується на початку XX ст. Треба усвідомити, що в сучасному світі музей – це історично обумовлений багатофункціональний інститут соціальної інформації, призначений для збереження культурно-історичних цінностей, накопичення і розповсюдження інформації за допомогою музейних предметів; унікальний освітній простір для формування особистості.

Питання для обговорення

1. Особливості взаємодії музею та закладів освіти в к. XIX – на поч. XX ст.

2. Формування музейно-освітньої традиції у Російській імперії.

3. Розвиток музейно-педагогічної думки у Німеччині.

4. Теоретичні погляди та діяльність А. Ліхтварка.

5. Музейно-педагогічна концепція Г. Кершенштейнера.

6. Розробка проблем освітньої діяльності музеїв у США.

7. Музейна педагогіка у Радянському Союзі.

8. Сучасні перспективи розвитку музейно-педагогічного підходу в освітньому просторі.

9. Історичні моделі культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв.

10. Етапи розвитку музейної справи в Україні.

11. Перші українські музеї.

12. Музей українських старожитностей імені В.Тарновського Чернігівського губерньського земства (нині Чернігівський історичний музей імені В.Тарновського). Історія, перспективи розвитку.

Практичне завдання

Підготувати опорний конспект (на вибір) до кожного з питань. Опорний конспект – кодування навчального матеріалу за допомогою умовних знаків, символів, схем, графіків, таблиць.

Література

Вайдахер Ф. Загальна музеологія: перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. Львів: Літопис, 2005. 632 с.

Пусепліна Н. М. Соціально-педагогічний потенціал музею: історія та перспективи. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки. Полтава, 2005. Вип. 7 (46). С. 189 – 195.

Власенко О. Музейна педагогіка для розвитку інтелекту. *Директор школи*. 2015. № 2. С. 6 – 10.

Караманов О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012. № 2. С. 8 – 11.

Снагощенко В. В. Основні етапи розвитку освітньо-виховних функцій музею. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: зб. наук. пр. Київ, 2006. Вип. 31. С. 281 – 284.

Змістовий модуль 2. Теоретико-методологічні аспекти музейної педагогіки.

Тема 4 – 5. Категорії та поняття музейної педагогіки.

Мета: аналіз теоретичних аспектів музейної педагогіки; формування у студентів системи знань щодо загальнотеоретичних основ музейної педагогіки; формування у студентів практичних умінь та навичок, необхідних для забезпечення ефективної педагогічної діяльності в умовах музейного простору.

Методичні рекомендації

При підготовці до практичного заняття треба виділити основні категорійні ознаки поняття музейна комунікація, музейний освітній простір, музейно-педагогічні програми, музейно-педагогічний процес та з'ясувати специфіку педагогічних категорій (“педагогічна взаємодія, інтерактивні технології, освітня діяльність, освітній процес, формування особистості) в просторі музею.

Необхідно виділити структурні компоненти музейно-педагогічного процесу (мета, завдання, суб'єкти взаємодії, зміст, форми, методи, засоби, результат). Відповідно до структурних компонентів обґрунтувати та виділити педагогічні умови ефективної освітньої діяльності в музейному просторі.

Питання для обговорення

1.Музеезнавчий контекст музейної педагогіки (музеезнавство, фонди музею, музейна експозиція, класифікація музеїв, напрямки діяльності музеїв).

2. Суттєві ознаки поняття музей, музейна комунікація, музейна культура у музейній педагогіці.

3.Музейний предмет: міждисциплінарні аспекти застосування у взаємодії з відвідувачами.

4.Специфіка педагогічних категорій (педагогічна взаємодія, інтерактивні технології, освітня діяльність, освітній процес, формування особистості) в просторі музею.

5. Категорії виховання, розвиток,“педагогічні умови, закономірності, принципи навчання й виховання в умовах музейного середовища.

6. Принципи та структурні компоненти музейно-педагогічного процесу.

7.Суттєві ознаки поняття музейний освітній простір, музейно-педагогічні програми.

Практичне завдання

Робота в парах. Алгоритм дій:

1.Проаналізувати поняття *музейна комунікація, музейний освітній простір, музейно-педагогічні програми, музейно-педагогічний процес.*

2.Виділити основні категорійні ознаки кожного з понять.

3.Окреслити підходи різних авторів у визначенні кожного з цих понять.

4.З'ясувати специфіку педагогічних категорій: педагогічна взаємодія, інтерактивні технології, освітня діяльність, освітній процес, формування особистості в просторі музею.

5.Створити опорну схему. Опорна схема – це система опорних сигналів, які мають загальний структурний зв'язок. Опорним сигналом може бути асоціативний символ, який графічно відповідає певному поняттю, що вивчається. Система має певні зв'язки та взаємозалежності. Відтворити всі зв'язки між поняттями.

Література

Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту»
URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];

Закон України «Про професійно-технічну освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Державний стандарт базової середньої освіти
URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

Концепція “Нова українська школа”
[URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)

Мазурик З., Артс Г. Музей: менеджмент і освітня діяльність. Львів: Літопис, 2009. 223 с.

Караманов О.В. Основи музейної педагогіки: метод. вказівки і текст лекцій до спецкурсу. Львів, 2006. 66 с.

Апостолова Т. Музейна педагогіка. *Директор школи. Шкільний світ*. 2012. № 4. С. 34 – 46.

Бабкова А. Музейна педагогіка: проблеми та перспективи розвитку. *Школа*. 2014. № 5. С. 60 – 65.

Тема 6. Педагогічна взаємодія у музейному просторі.

Мета: створення у студентів цілісного уявлення про зміст, форми та методи педагогічної взаємодії; психолого-педагогічні особливості роботи в умовах музейного простору з різновіковою аудиторією; формування у студентів практичних умінь та навичок, необхідних для забезпечення ефективної педагогічної діяльності в умовах музейного простору.

Питання для обговорення

1. Зміст культурно-освітньої діяльності музею.
2. Рівні освоєння музейної інформації: інформування, навчання, розвиток творчих можливостей, спілкування.
3. Базові форми культурно-освітньої діяльності.
4. Академічна і неформальна освіта у просторі музею.
5. Музей і соціум: концепція культурно-освітньої діяльності сучасного музею.
6. Музей і школа: специфіка двох соціокультурних інституцій.

Методичні рекомендації

Опрацювати рекомендовану літературу, проаналізувати зміст культурно-освітньої діяльності музею, порівняти базові форми культурно-освітньої діяльності та виділити специфічні риси двох соціокультурних інституцій: музею та закладу середньої освіти, визначити психолого-педагогічні умови педагогічної діяльності в музейному просторі.

Практичні завдання

Робота в парах. Підготувати порівняльну таблицю *Музей і школа: специфіка двох соціокультурних інституцій*.

Література

Караманов О. В. Вищий навчальний заклад у просторі музею: перспективи впровадження інтегрованих курсів. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогічні науки. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. Вип. 26. С. 134 – 142.

Караманов О. Метод і прийом локалізації подій в організації практичних занять у музеї Нац. Києво-Печер. іст.-культ. Заповідник. Київ : Фенікс, 2009. С. 404 – 407.

Маслова Т. Виховання духовності учнів засобами музейної педагогіки. *Завуч (Шкільний світ)*. № 13, травень, 2011. С. 11 – 12.

Цибко С. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі. *Директор школи (Шкільний світ)*. № 3, березень 2011. С. 91 – 93.

Пусепліна Н. М. Соціально-педагогічний потенціал музею: історія та перспективи. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки. Полтава, 2005. Вип. 7 (46). С. 189 – 195.

Пусепліна Н. М. Музейно-педагогічна діяльність у системі підготовки вчителя до виховної роботи: научное издание. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки. Полтава, 2007. Вип. 2 (54). С. 115 – 121.

Пусепліна Н. М. Конструювання передового педагогічного досвіду у процесі підготовки вчителя до музейно-педагогічної діяльності. Педагогічні науки : Збірник наукових праць Полтавського держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2009. Вип. 1. С. 60 – 65.

Змістовий модуль 3. Методичні засади організації педагогічного процесу в освітньому просторі музею.

Тема 7. Методи і прийоми педагогічної взаємодії в музейному просторі (2 год.)

Мета: формування у студентів системи знань щодо методичних засад організації педагогічного процесу в освітньому просторі музею; формувати у студентів уміння мислити педагогічними категоріями, аналізувати сучасні документи щодо організації педагогічного процесу в просторі музею. Виховання у студентів прагнення до набуття нових знань та самовдосконалення впродовж всього життя; формування мотивації до професійної діяльності.

Методичні рекомендації

Готуючи питання, виділіть і випишіть характерні риси основних методів та прийомів навчання в музейному просторі. Проаналізуйте, як на матеріалі конкретної теми реалізувати етапи сприйняття, усвідомлення, осмислення, узагальнення та систематизації знань.

Питання для обговорення

1. Особливості використання методів навчання й виховання в музейному просторі. Дидактичні вимоги.

2. Специфіка музейно-педагогічних методів.

3. Специфіка прийомів педагогічної взаємодії у просторі музею.

4. Музейна експозиція: методичні аспекти роботи.

5. Моделі музейної комунікації.

6. Моделі співробітництва (інтерактивність, комплексність, програмність, трансдисциплінарність).

7. Поняття про музейні педагогічні технології: традиційні, інноваційні, групові, індивідуальні та ін.

Практичне завдання

Робота в групах. Алгоритм дій:

– критично проаналізувати шкільну навчальну програму з історії для вибору теми музейного уроку (тема має відповідати навчальній програмі з предмету);

– проаналізувати профіль музею й освітні можливості музейного середовища (Історичний музей);

– з'ясувати педагогічні аспекти музейної експозиції;

– визначити відповідні дидактичні методи та прийоми, адже музейний простір вимагає спеціальної методики проведення занять;

– визначити моделі взаємодії в музейному просторі;

– скласти опорний конспект.

Література

Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту»
URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];

Закон України «Про професійно-технічну освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Державний стандарт базової середньої освіти
URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

Концепція “Нова українська школа”
URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. №3 (152). С. 5 – 12.

Караманов А. В. Организация интерактивной музейной среды: от методов к моделям. *Вопросы музеологии*. 2012. № 02 (6). С. 171 – 178.

Жук Л. Сучасні освітні технології в музейній педагогіці. *Виховна робота в школі. (Шкільний світ)*. № 9, вересень 2013. С.7 – 9.

Панченко А. Музейна педагогіка: упровадження її елементів у реалізацію завдань сучасної школи. *Директор школи*. 2015. № 2. С. 42 – 46.

Власенко О. Музейна педагогіка для розвитку інтелекту. *Директор школи*. 2015. № 2. С. 6–10.

Гайда Л. Розвиток музейної педагогіки в Україні. *Позашкільля*. 2012. № 10. С. 50 – 51.

Горова В. В. Музейна педагогіка. Історія та правознавство. *Позакласна робота*. 2014. № 2. С. 7.

Дудар О. Актуальна музейна педагогіка. *Заступник директора школи*. 2016. №11. С.4 – 13.

Тема 8 – 9. Сучасні заняття в музеї: особливості організації музейно-педагогічної взаємодії на уроках історії та суспільних дисциплін (4 год.)

Мета: охарактеризувати базові форми культурно-освітньої діяльності музею, розкрити педагогічні вимоги щодо проведення навчальних занять в музейному просторі; формувати дослідницький підхід до педагогічної діяльності. Виховання у студентів прагнення до набуття нових знань та самовдосконалення впродовж всього життя; формування мотивації до професійної діяльності.

Методичні рекомендації

При підготовці до практичного заняття треба виділити характерні ознаки базових форм культурно-освітньої діяльності музею, з'ясувати психолого-педагогічні особливості учнівської аудиторії та студентської аудиторії; проаналізувати дидактичні вимоги до проведення навчальних занять у музеї; тезисно прописати структуру музейного уроку.

Питання для обговорення

1. Характеристика базових форм культурно-освітньої діяльності музею.
2. Навчальна екскурсія як форма культурно-освітньої діяльності музею.
3. Класифікація навчальних екскурсій.
4. Методичні основи підготовки та проведення навчальної екскурсії.
5. Музейний урок, вимоги та специфіка його проведення. Урок в музеї – сучасний підхід до навчання історії та суспільних дисциплін.
6. Принципи, вимоги до проведення навчальних занять у музеї. Роль педагога у проведенні музейних занять.
7. Психолого-педагогічні особливості учнівської аудиторії. Характеристика програм з історії.
8. Соціально-психологічні особливості студентської аудиторії. Напрями роботи зі студентством.

Практичне завдання

Робота в парах. Алгоритм дій:

- обґрунтування теми й мети уроку з урахуванням шкільних навчальних програм, профілю музею й освітніх можливостей музейного середовища;
- з'ясування педагогічних аспектів музейної експозиції (визначити об'єкти демонстрації, обрати місця для зупинок, скласти маршрут, визначити відповідні дидактичні методи та прийоми, адже музейний простір вимагає спеціальної методики проведення занять);
- обґрунтування навчальних інтеракцій з музейними предметами;
- написання конспекту музейного уроку.

Література

Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту»
 URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];

Закон України «Про професійно-технічну освіту»
 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Закон України «Про повну загальну середню освіту»
 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Державний стандарт базової середньої освіти
 URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

Концепція “Нова українська школа”
 URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Караманов О. В. Музей – ВНЗ: принципи побудови інтегрованого заняття. Матеріали звітних наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Вип. 10. С. 33 – 36.

Караманов, О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012. № 2. С. 8 – 11.

Пусепліна Н. М. Музейно-педагогічна діяльність у системі підготовки вчителя до виховної роботи. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки: Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г.Короленка. Полтава, 2007. Вип. 2 (54). С. 115 – 121.

Снагощенко В. В. Підготовка майбутніх спеціалістів засобами музейної педагогіки. Управління освітою в регіоні: пошуки оптимальних шляхів: матер. наук.-практ. конф. Суми, 2003. С. 48 – 53.

Назаренко С. Використання потенціалу музеїв у навчально-виховному процесі. *Історія України*. 2013. № 1. С. 14 – 16.

Пусепліна Н. М. Характеристика результативності процесу підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності. Педагогічні науки: збірник наукових праць Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2010. Вип. 2. С. 82 – 86.

Черничко А. Унікальна методика музейної педагогіки. *Сучасна школа України*. 2014. № 12. С. 67 – 87.

http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/e-lib/e-lib/

http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/бібліографічний-список-«музейна-пед-2/

http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/bibliographic_list_museum_pedagog/

Тема 10. Шкільний музей як засіб виховання учнів

Мета: охарактеризувати завдання музею при закладі освіти; особливості формування історичної свідомості у процесі навчання в шкільному музеї; формувати у студентів уміння використовувати потенціал музею для розкриття творчих здібностей та розвитку особистості. Виховання

у студентів прагнення до набуття нових знань та самовдосконалення впродовж всього життя; формування мотивації до професійної діяльності.

Методичні рекомендації

Проаналізувати літературу з теми та охарактеризувати завдання музею при закладах загальної середньої освіти, зробити висновок щодо потенціалу шкільного музею для формування особистості. Поспілкуватися із вчителями базової школи щодо різноманітних форм освітньої діяльності в просторі шкільного музею. Тезисно прописати план роботи шкільного музею.

Питання для обговорення

1. Організація й напрями діяльності шкільного музею.
2. Специфічні риси і завдання музею при закладі загальної середньої освіти.
3. Педагогічні умови взаємодії школи і музею.

Практичне завдання

Робота в парах. Підготувати й прописати план роботи шкільного музею (історична тематика).

Література

Положенням про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України, затвердженим наказом МОН України від 04.09.2006 р. № 640 (додатки 1,2)

Мінакова Н. Шкільний музей: виховання історією. *Шкільний світ*. 2013. № 3. С. 7 – 8.

Кравченко А. Музеї в навчанні історії: матеріали для вчителя. *Історія України*. 2013. № 9. С. 15 – 20.

Рудейчук М. Історія під склом : методичні рекомендації щодо створення музею історії школи у закладі освіти. *Шкільний Світ*. 2010. № 23. С. 1 – 12.

Рудейчук М. Організація роботи шкільного музею: збірка методичних матеріалів на допомогу працівнику освіти. *Шкільний Світ*. 2010. № 21 – 22. С. 3 – 35.

Снагощенко В. В. Педагогічно-краєзнавчий музей як засіб формування професіоналізму майбутнього фахівця. *Історичне краєзнавство в навчальних закладах: історія освіти, науки, культури, церкви Сумщини: матер. п'ятої Сум. наук. історико-краєзнавчої конф. Суми, 2003. Ч. III. С. 70 – 74.*

Снагощенко В. В. Роль музею педагогічного вищого навчального закладу в розвитку мотивації до вчительської професії. *Зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Сер. Історія та географія. Харків, 2008. Вип. 31. С. 139 – 141.*

Сулаєва І. Шкільний музей як форма додаткової освіти. *Школа*. 2012 . № 12. С. 52 – 53.

Цибко С. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі. *Директор школи*. № 3. 2011. С.91 – 93.

Караманов О. В. Школа і музей: працюємо разом: львівський досвід інтегрованих уроків з музейної педагогіки. *Історія України*. Червень 2010. № 21 (661). С. 13 – 16.

Медведєва І. М. Музейно-педагогічна програма *Музей для студентської молоді* як основа концептуальної моделі діяльності музею вищого технічного навчального закладу. *Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність: матеріали обл. наук.-метод. конф. Кіровоград, 2008. С. 128 – 134.*

http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/dzherelna_baza_shkilnogo_muzejnycztva_publicacii/

http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/

http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/osvitni_programy_muzeiv/

http://pmu.in.ua/news/chlahami_chiln_krayeznavstva/

6. Перелік питань до заліку

- 1.Об'єкт, предмет, мета музейної педагогіки як науки.
- 2.Функції музейної педагогіки. Музейна педагогіка в системі наук.
- 3.Принципи музейної комунікації.
- 4.Взаємодія музею та закладів освіти в к. ХІХ – на поч. ХХ ст.
- 5.Розвиток музейно-педагогічної думки у Німеччині ХХ ст.
- 6.Теоретичні погляди та діяльність А. Ліхтварка.
- 7.Музейно-педагогічна концепція Г. Кершенштейнера.
- 8.Розробка проблем освітньої діяльності музеїв у США.
- 9.Музейний простір як освітнє середовище.
- 10.Сучасні перспективи розвитку музейно-педагогічного підходу в освітньому просторі.
- 11.Історичні моделі культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв.
- 12.Суттєві ознаки поняття музей, музейна комунікація, музейна культура у музейній педагогіці.
- 13.Музейний предмет: міждисциплінарні аспекти застосування у взаємодії з учнями.
- 14.Специфіка педагогічних категорій (система освіти, освіта, освітня діяльність, педагогічний процес, формування особистості) в просторі музею.
- 15.Категорії виховання, розвиток, педагогічні умови, закономірності, принципи навчання й виховання в умовах музейного середовища.
- 16.Методичні основи педагогічної діяльності з учнями 5 – 7 кл.
- 17.Суттєві ознаки поняття музейний освітній простір, музейно-педагогічні програми.
- 18.Зміст культурно-освітньої діяльності музею.
- 19.Рівні освоєння музейної інформації: інформування, навчання, розвиток творчих можливостей, спілкування.
- 20.Базові форми культурно-освітньої діяльності. Методичні основи педагогічної діяльності з учнями 8 – 9 кл.

21. Академічна і неформальна освіта у просторі музею. Методичні основи педагогічної діяльності з учнями 10 – 11 кл.
22. Музей і соціум: концепція культурно-освітньої діяльності сучасного музею.
23. Музей і школа: специфіка двох соціокультурних інституцій.
24. Особливості використання методів навчання й виховання в музейному просторі. Дидактичні вимоги.
25. Специфіка музейно-педагогічних методів.
26. Специфіка прийомів педагогічної взаємодії у просторі музею.
27. Музейна експозиція: методичні аспекти роботи.
28. Моделі співробітництва (інтерактивність, комплексність, програмність, трансдисциплінарність).
29. Поняття про музейні педагогічні технології: традиційні, інноваційні, групові, індивідуальні та ін.
30. Характеристика базових форм культурно-освітньої діяльності музею.
31. Навчальна екскурсія як форма культурно-освітньої діяльності музею.
32. Класифікація навчальних екскурсій.
33. Методичні основи підготовки та проведення навчальної екскурсії.
34. Музейний урок, вимоги та специфіка його проведення.
35. Урок в музеї – сучасний підхід до навчання історії та суспільних дисциплін.
36. Принципи, вимоги до проведення навчальних занять у музеї.
37. Роль педагога у проведенні музейних занять.
38. Напрями педагогічної діяльності в музейному просторі.
39. Соціально-психологічні особливості студентської аудиторії.
40. Моделі музейної комунікації.

41. Психолого-педагогічні особливості учнів старшої школи. Напрями педагогічної взаємодії.

42. Педагогічні основи організації шкільного музею.

43. Специфічні риси екскурсійної діяльності в шкільному музеї.

44. Специфічні риси і завдання музею при закладі освіти.

45. Мета, завдання шкільних музеїв. Комплектування фондів шкільного музею.

46. Характеристика навчальних програм з історії щодо використання музейних матеріалів (зміст експозицій Історичного музею).

47. Характеристика навчальних програм з історії щодо використання музейних матеріалів (зміст експозицій Художнього музею).

48. Самостійна навчальна робота учнів в експозиції і фондах музеї.

49. Антон Макаренко та Василь Сухомлинський про засоби музейної педагогіки.

50. Я. А. Коменський про роль і значення педагогічної діяльності в просторі музею.

51. Педагогічні умови взаємодії школи і музею.

52. Характерні риси освітнього процесу в музейному просторі.

53. Цільовий компонент освітнього процесу в музейному середовищі.

54. Змістовий компонент освітнього процесу в музейному просторі.

55. Діяльнісний компонент музейно-педагогічного процесу.

56. Характерні ознаки педагогічної взаємодії в музейному просторі.

57. Етапи музейно-педагогічного процесу, компоненти системи.

58. Виникнення музеїв. Розвиток європейських музеїв.

59. Історичні передумови виникнення музеїв. Колекціонування в епоху Середньовіччя.

60. Історія вітчизняних шкільних музеїв.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту»

[http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145 - 19](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19)];

Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Закон України «Про музеї та музейну справу» *Урядовий кур'єр*. 1995. 17 серпня. С. 8 – 9.

Белофастова Т.Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2003. 22 с.

Бойко-Гагарін А. Музейний маркетинг: методичний посібник. Київ: НАКККіМ, 2016. 156 с.

Вайдахер Ф. Загальна музеологія : перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич. Львів: Літопис, 2005. 632 с.

Великочий В. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв : посібник Івано-Франківськ : Плай. 2005. 64 с.

Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.

Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ : Академвидав. 2004. 334 с. URL: <https://eltutor.at.ua/Podskazki/Dychkivska.pdf>. (дата звернення: 11.06.2024).

Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід: навч. посіб./ І.В. Артёмов, І.П. Студеняк, Й.Й. Головач. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2015. 360 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/9701>

Караманов О.В. Основи музейної педагогіки: Метод. вказівки і текст лекцій до спецкурсу. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 66 с.

Крамар В. Внесок П. П. Чубинського у становлення «музейної педагогіки» і розвиток етнічної культури. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2015. Вип. 1. С. 73-78. URL : irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення: 11.06.24).

Маньковська Р. В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Львів : Простір-М, 2016. 408 с.

Маньковська Р. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2013_3_13 (дата звернення: 11.06.2024).

Музейний простір України: портал. URL : <http://prostir.museum/> (дата звернення: 13.06.2024).

Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни : збірник матеріалів доповідей учасників Міжнародного круглого столу, м. Київ, 8 червня 2023 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2023. 254 с. <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-55-9-2023-248>

Мазурик З., Артс Г. Музей: менеджмент і освітня діяльність. Львів: Літопис, 2009. 223 с.

Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2017. 132 с.

Покоłodна М.М. Організація екскурсійної діяльності: підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180с.

Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195.

Рутинський М. Музеєзнавство: навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 428 с.

Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД, 2015. 164 с.

Стрельніков В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: навчальний посібник. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с. URL: <http://library.kr.ua/elib/strelnikov/>

Допоміжна література

Єршова Л. М. Бібліотеки, музеї та виставки в системі позашкільної освіти на Волині (початок ХХ століття). Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми: Науковий збірник «Велика Волинь»: праці Житомирського науково-красознавчого товариства дослідників Волині. Т. 33 / Голов. редактор М. Ю. Костиця. Житомир: Косенко, 2005. 31 – 39 с.

Караманов О. В. Вищий навчальний заклад у просторі музею: перспективи впровадження інтегрованих курсів. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. Вип. 26. С. 134 – 142.

Караманов О. В. Метод і прийом локалізації подій в організації практичних занять у музеї. Київ: Фенікс, 2009. С. 404 – 407.

Караманов О.В. Музей – школа – університет. Освіта та педагогічна наука. 2013. № 4 (159). С. 44 – 49.

Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Освіта та педагогічна наука. 2012. №3 (152). С. 5 – 12.

Караманов О. В. “Школа і музей: працюємо разом”: львівський досвід інтегрованих уроків з музейної педагогіки. Історія України. Червень 2010. № 21 (661). С. 13 – 16.

Караманов О. В. Музей – ВНЗ: принципи побудови інтегрованого заняття. Матеріали звітних наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки. Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Вип. 10. С. 33 – 36.

Караманов, О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. Шлях освіти. 2012. № 2. С. 8 – 11.

Кобцев К. Інформаційні технології в музеї. *Музей: менеджмент і освітня діяльність*. Львів: Літопис, 2009. С. 132 – 135.

Кравченко А. Музеї в навчанні історії: матеріали для вчителя. *Історія України*. 2013. № 9. С. 15 – 20.

Мінакова Н. Шкільний музей: виховання історією. *Шкільний світ*. 2013. №3. С. 7 – 8.

Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р., м. Київ. Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. 242 с.

Пусепліна Н. М. Соціально-педагогічний потенціал музею: історія та перспективи. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*. Серія: Педагогічні науки. Полтава, 2005. Вип. 7 (46). С. 189 – 195.

Пусепліна Н. М. Музейно-педагогічна діяльність у системі підготовки вчителя до виховної роботи. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка*. Серія: Педагогічні науки. Полтава, 2007. Вип. 2 (54). С. 115 – 121.

Пусепліна Н. М. Конструювання передового педагогічного досвіду у процесі підготовки вчителя до музейно-педагогічної діяльності. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка*. Полтава, 2009. Вип. 1. С. 60 – 65.

Пусепліна Н. М. Компетентнісний підхід у підготовці майбутнього вчителя до виховної роботи. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка*. Серія: Педагогічні науки. Полтава, 2007. Вип. 5 (57). С. 291 – 296.

Рудейчук М. Історія під склом : методичні рекомендації щодо створення музею історії школи у закладі освіти. *Шкільний Світ*. 2010. № 23. С. 1 – 12.

Рудейчук М. Організація роботи шкільного музею: збірка методичних матеріалів на допомогу працівнику освіти. *Шкільний Світ*. 2010. № 21 – 22. С. 3 – 35.

Салата О. Музей у системі освітнього простору сучасного суспільства. *Директор школи*. 2012. № 8 (квіт.) С. 41 – 45.

Снагощенко В. В. Музейно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя історії в контексті інноваційних освітніх технологій. *Освітні інновації : філософія, психологія, педагогіка: матер. міжнар. наук.-практ. конф.*, (Суми, 17–18 берез. 2009 р.). Суми, 2009. С. 297 – 298.

Снагощенко В. В. Основні етапи розвитку освітньо-виховних функцій музею. Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. пр. Київ, 2006. Вип. 31. С. 281 – 284.

Скирда М. Музейне просвітництво: проблеми сьогодення і перспективи на майбутнє. Сучасний музей: між скарбницею та підприємством. Львів, 2008. С. 123 – 125.

Pater R. Edukacja muzealna w Niemczech / Renata Pater // Edukacja muzealna w Polsce. Sytuacja, konteksty, perspektywyrozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce. Warszawa : Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbioryw, Muzeum Pałac w Wilanowie, 2012. S. 187 – 208.

Pater R. Muzeum w przestrzeni edukacji otwartej / R. Pater // Biuletyn Programowy NIMOZ. Warszawa, 2012. № 5. S. 18 – 24.

Шавалда Л. Музейна педагогіка: від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій. Рідна школа. 2014. № 12. С. 52 – 56.

Щербак Д. Розвиток музейної педагогіки. Краєзнавство. Географія. Туризм. 2010. № 20 (травень). С. 10 – 11.

Інформаційні ресурси

Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. Закон України «Про музеї та музейну справу» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua>.

Офіційний сайт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

URL: <http://naqa.gov.ua>

Офіційний сайт ЮНЕСКО: URL: <http://www.unesco.org/>

pidruchniki.ws/pedagogika

URL: <http://thefuture.news/about/> – The Future – освітній ресурс про новітні технології

URL: <https://www.ed-era.com/> – Educational Era

URL: <http://osvita.org.ua> – освітній портал – каталог освітніх ресурсів, новини освіти, вищі навчальні заклади України.

URL: http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/e-lib/e-lib/

URL: http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/бібліографічний-список-«музейна-пед-2/

URL: http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/bibliographic_list_museum_pedagog/

URL: http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/

URL: http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/osvitni_programy_muzeiyiv/

URL: http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/навчальні-програми-для-гуртків/

URL: http://pmu.in.ua/category/museum_pedagogics/muzeini_expedicii/

URL: http://pmu.in.ua/news/chlahami_chiln_krayeznavstva/

ЗМІСТ

1. Передмова.....	3
2. Програма та структура навчальної дисципліни.....	6
3. Самостійна робота	9
4. Зміст лекцій	11
5. Практичні заняття	39
6. Питання до заліку	56
7. Рекомендовані джерела	59